

125 ANYS DE QUÈ?

Montserrat Comas Güell

Directora de la Biblioteca Víctor Balaguer

*Sin esa dimensión colectiva del recuerdo,
los lugares decaen al nivel de dudosos objetos estéticos,
o peor aún, de obstáculos al tráfico urbano.*
(Joan Ramon Resina, El vientre de Barcelona)

|29

Institucions de la magnitud de la Biblioteca Museu V. Balaguer obliguen, al cap dels anys, a una reflexió sobre la funció que han tingut i sobretot la que han de tenir en el futur. Es proposa una mirada retrospectiva i algunes propostes de recuperació del relat que Balaguer va voler per a la seva fundació a Vilanova.

Fa 125 anys s'iniciava un nou cicle per a Vilanova i la Geltrú o es tancava el pla de modernització iniciat uns pocs anys abans?

Repassar la història de Vilanova hauria de provocar un reguitzell de preguntes. La primera, l'ordenació urbanística de l'eixample. A continuació, els equipaments: tren, escorxador, ateneus, escoles (escolapis, d'art, etc) i biblioteques (i segurament me'n deixo). Després, els protagonistes i, finalment, els referents.

El que segueix és el resultat de les reflexions iniciades arran de la publicació de *La Biblioteca Museu V. Balaguer, un projecte nacional català* (2007) i sobretot dels posteriors comentaris - des de diferents perspectives segons que els qui els feien fossin o no de Vilanova- de companyes de feina i amics, que m'han ajudat a continuar pensant sobre el què, el com i, sobretot, el perquè de la construcció de la ciutat moderna a partir de mitjan segle XIX. Així, doncs, miraré de mostrar-les tot seguit.

La Biblioteca Museu V. Balaguer constitueix l'element més simbòlic de la cultura vilanovina del XIX? Forma part de l'imaginari actual? Rememorar-ne la inauguració no ens indica, paradoxalment, la seva absència? Commemorar vol dir posar en moviment els elements mediadors entre records generacionals; els de les generacions del passat, els de les del present i els de les del futur. Hem de buscar el punt del record compartit que no és tant, ja, el fet històric per ell mateix com el *relat* de l'esdeveniment. Cada moment, necessita el seu propi relat que ajudi el grup a prendre consciència de pertinença; en aquest cas, al grup vilanoví.

Per construir el relat el més necessari és connectar els nexes del contingut que es vol relatar. Per elaborar-lo és imprescindible la reflexió, posar en relació la memòria passada i la vivència actual i cal, sobretot, trobar les eines per fer-les visibles i assumibles.¹

(Castañeira, p. 59)

En alguna altra banda hem dit que la principal virtut de Víctor Balaguer va ser la capacitat de desvetllar -el reiterat *Surge et ambula* n'és un bon exemple- el sentiment de pertinença dels catalans. El seu pla va durar anys i va ser precís i ample i va tenir amistats afins que van fer-se'n ressò. Ell mateix va amplificar idees de companys seus; plegats, van crear les sinèrgies necessàries per al relat col·lectiu que aleshores es necessitava. El desvetllament català de mitjan segle XIX ha estat reiteradament estudiat, la construcció de la Barcelona capital de Catalunya, segurament també, però dels pols d'influència més enllà del Besòs o el Llobregat en sabem gaire cosa? Mirem de fer la prova amb Vilanova i la Geltrú.

VILANOVA S'EXPLICA I ES CONSTRUEIX

L'any 1866 Balaguer escrivia a *Esperansas i Recorts* que *Amb cada obra que publico tracto de completar una idea que està dins mi encarnada i viva: tracto de sostenir en tots los terrenos, en lo polític, en lo històric, en lo literari, la que jo crec alta i patriòtica missió de senyalar lo camí, que, en mon pobre concepte, es l'únic que pot conduir amb lo temps á una nacionalitat ibèrica* per a la qual cosa li calia sembrar doctrines de llibertat constitucional. Des de 1871 havia triat Vilanova per posar en pràctica aquest pensament mitjançant el seu guiatge. I va marcar el camí. El suport que va rebre aleshores dels principals factòtums de la ciutat va ajudar-lo; ell, finalment ho retornaria.

El 1883 es publicava a Barcelona un petit fulletó amb el títol «Fundación de la Biblioteca - Museo de Villanueva y Geltrú» que s'ini-

ciava amb una carta de don Víctor a Ramon Estruch i Ferrer en la qual, tot just encetada, deixava clares un parell de coses: la primera, que volia compartir amb ell el mèrit de la fundació de la Biblioteca Museu i segona que en aquells dies els seus retrats estaven junts al Saló de Plens de l'Ajuntament. Uneix, doncs, principi i fi; i com que el final el sabem, convé anar a l'inici.

És prou conegut que Balaguer després de la revolució de 1868 va entrar plenament en política; també els projectes i accions que va realitzar, però potser desconeixem massa d'on li van arribar els suports polítics i econòmics per aconseguir espais tan grans de poder a partir d'aleshores. És evident que l'aura de popularitat que envoltava el poeta i algunes de les seves accions polítiques anteriors el situaven en el lloc preferent per aquests poders fàctics. D'entre aquests sobresurt, si més no en els primers anys setanta, Ramon Estruch i Ferrer, el mateix amb qui Balaguer voldrà compartir honors arran de la fundació de la Biblioteca Museu.

Després d'uns primers temptejos anteriors és amb el començament de l'any 1871 (el mateix any que Francesc Gumà retorna a la seva ciutat, per cert) que Ramon Estruch posa en marxa tota la maquinària per convertir-lo en el clar guanyador del districte en les properes eleccions. Podem fins i tot posar-hi data: el vuit de febrer, quan Estruch li escriu per fer-li saber que *nadie reunirá tantos votos como V. y que mis amigos y yo haremos lo que sea necesario*. El primer que cal fer, al seu parer, és anul·lar l'altre candidat, Cristòfol Parellada, a qui, diu, *pasaremos por el Ojo*. Balaguer és

guiat per Estruch que indica la resposta adequada quan adverteix dubtes en Balaguer. A final de mes sembla que el candidat té possibilitats de guanyar al districte de Terrassa, però després de deixar clar que hi ha coses que no es poden dir per carta, el commina a *presentarse por el distrito de Villanueva*. Era el dia 22 i tot just sis dies més tard li ho demanaven, entre d'altres, Samà i Pi de Vilanova.

El joc ha començat i no s'aturarà fins a l'inici dels anys noranta. Entremig, la ciutat de Vilanova canviarà com un mitjó. Nascut el 1816, Ramon Estruch i Ferrer tenia grans propietats a Barcelona i sobretot al Baix Llobregat i també, sembla, a Cardona. Era considerat un dels cinquanta majors contribuents de la província de Barcelona. El 1872, a instàncies de Balaguer i en agraïment a l'esforç fet per contrarestar les candidatures republicanes en la dura campanya electoral recent en la qual no van faltar amenaces de mort i empresonaments, és nomenat senador i ho serà fins a la legislatura 1879-80. Poca cosa més podem dir, únicament que havia de tenir moltíssima influència i un caràcter expeditiu.

Les estratègies inicials són afavorir, mitjançant la carretera de les Costes, la unió entre Barcelona i Vilanova lligades, naturalment, pel Baix Llobregat del qual ell podia considerar-se l'amo. La resta, recomanacions i favors, seran minúcies per arrodonir el pla. Després de la primera victòria el 1871, Víctor Balaguer li referma el seu compromís i assegura que *siempre será dichoso con abogar por sus intereses locales y particulares y en demostrar cuanto me intereso por este querido país en el que recibí mis primeras impresiones y adquirí*

las ideas que sustento y sustentaré i li esbossa el seu full de ruta: *Cataluña solamente necesita que sus diputados en el Congreso procuren con entusiasmo porque obtenga protección, orden y libertad, para llegar a ser modelo de adelantamiento y cordura. Yo seré el primero como hasta aquí he procurado serlo, en llevar tan honrosa misión.* (març 1871).

El lligams entre ells es van enfortint i Estruch reconeix en algun moment que, sense voler-ho, s'ha apropiat *si no a los más adelantados a lo menos a los que piensan como V.* (3.07.1871). A poc a poc serà Balaguer qui anirà indicant com intervenir sobre un territori que té amos poderosos.

PER QUÈ VILANOVA I LA GELTRÚ?

La resposta sembla clara. Els interessos de les principals fortunes de Vilanova eren a Barcelona i, com acabem de veure, també al Baix Llobregat. Els vilanovins havien demostrat capacitat d'iniciativa i de progrés i havien sabut generar riquesa amb el comerç americà; ara era l'hora de la consolidació com una manera de conjurar la inestabilitat econòmica que s'apropava. Però sobretot per conjurar la repercussió del tren de Vilafranca i la pèrdua de pes del port. Ho van fer amb el model barceloní a l'horitzó.

Els canvis que es van produir en la dècada dels vuitanta van ser tants i de tal magnitud que només es poden explicar si prèviament hi ha hagut un pla que els vinculí tots a un únic relat. Es construïa no només una ciutat amb carrers i edificis nous, carreteres i trens, sinó que s'elaborava un model de ciutat que reu-

nís i relacionés tots els factors associats al progrés i al benestar. Però qui més, a banda d'Es-truch, que va desbrossar el camí polític, va participar en aquesta gairebé quimera? Per començar, Francesc Gumà i Ferran, que va tornar a Vilanova just aquell 1871 que sembla ser l'inici de tot plegat.

Com que el terreny polític era ja força pla, Gumà, el 1874, inicia simultàniament l'impuls de dos dels projectes que més havien de canviar la fesomia de la ciutat: la planificació de l'eixample i l'arribada del tren. La seva capacitat de visió del futur el converteix en el principal aliat de Balaguer, dotat, com ell, de la mateixa capacitat i imaginació planificadora. L'experiència americana primer i la participació en la transformació de la ciutat de Barcelona amb el seu eixample facilitaven els somnis. En aquest sentit és interessant l'anàlisi que fan Anna Mompart i Jordi Ferrer dels plantejaments tècnics perquè demostrin que Gumà coneixia els procediments urbanístics del moment. L'impuls que pretenien havia de fer-se amb rapidesa, l'única manera, deien, de poder contrarestar els mals auguris que s'apropaven. Així, Gumà va prescindir de la llei d'eixamples i, amb tot, se'n va sortir.²

Si Gumà va obrir els fronts urbanístic i ferroviari, Francesc Lluç i Rafecas va centrar les seves energies en la consecució definitiva de la carretera de les Costes de Garraf. S'aplicava a resoldre els conflictes logístics i prevenia Balaguer de les accions necessàries en cada moment. S'havien especialitzat i cada peó actuava en benefici del que tenia encomanat. Víctor Balaguer, en el camp de la política, repartia i organitzava el joc.

Lluç, en la correspondència amb Balaguer, apel·la al reiterat liberalisme dels vilanovins. No anava errat. Per això Lluç, amb un grup molt actiu amb Josep Anton Milà com a cap visible, passen a l'acció i el novembre de 1872 decideixen controlar el *Diario de Villanueva* perquè a partir d'aquell moment defensi *el sano criterio de orden y libertad, libertad y orden*. Milà, per la seva banda, assegura que té l'encàrrec de posar *a la disposición de V. las columnas de nuestro periódico*.

De fet, Balaguer ja les havia utilitzades el setembre de 1872 per agrair a la població que l'haguessin votat a les darreres eleccions i per delimitar les seves regles del joc segons les quals es manifesta monàrquic i dinàstic, per la qual cosa *no quiero en el terreno político relaciones con partidos que no son monárquicos o no son dinásticos, pues esto es dado á debilidades que deshonran*. Crida a respectar la llibertat i els drets respectius *pero quiero imponerles á todos el deber de respetar el derecho de los demás; que si usar de un derecho es libertad, faltar a un deber es licencia, y no quiero que la libertad de unos sea tiranía de otros*. Són manifestacions prou contundents en boca de Balaguer, però el final és definitiu: *Mis electores saben, pues, lo que tienen derecho a esperar de mi como hombre político*³.

L'OPINIÓ

Si un grup petit i potent liderava els canvis a venir, calia paral·lelament crear un estat d'opinió que fos prou favorable a tot plegat. Aleshores serà Balaguer qui construirà el relat necessari. Sense que puguem afirmar-ho rotundament, no hauríem de descartar que ini-

ciés una col·laboració regular al *Diario* amb el pseudònim de «D. Nadie». La primera és del set de desembre i justifica els articles que vindran perquè, segons diu, li han demanat el seus amics i són únicament per complaure'ls. Hi afirma que les revolucions socials són tan necessàries com les que proporciona l'atmosfera per depurar-nos de miasmes. Les socials, diu, triguen més que les naturals i això fa que, entremig, es produeixin errors que acaben ofuscant la raó humana i l'allunyen de la via de progrés en benefici de projectes utòpics. Des d'aleshores, i fins al gener de 1875, escriurà amb certa regularitat un total de vuitanta-dos articles i vint-i-quatre poemes. Els seus articles es combinaran amb els de Josep Coroleu, que sota el pseudònim de «Dr. Diego Nuñez de Taravilla» es dedicarà bàsicament a temes d'educació i història.

El marc és més o menys aquest i, a dins, passaran multitud de petites accions que acabaran configurant la imatge definitiva. Però situem-nos a la recta final. El 1878 Josep Coroleu publica *Historia de Villanueva y Geltrú* amb un pròleg de Víctor Balaguer. Les preguntes “per què ara?” i “amb quin objectiu?” potser a aquestes alçades no necessiten massa respostes. El pla és una màquina de precisió i el camí utilitzat per Balaguer ja havia donat resultat en un altre moment i en un altre terreny. Quan a Barcelona començava a desvetllar-se el moviment renaixentista pel volts dels anys cinquanta, el jove Víctor escrivia sobre història de Catalunya a la premsa. Ell va convertir cabdills i herois en líders d'un país històricament liberal. La seva *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón* de 1860 va ser-ne el primer resultat. La popularitat dels

seus escrits van facilitar que ningú discutís els principals valors idiosincràtics dels catalans: liberalisme i treball.

Bé, doncs, l'esquema es reutilitza a Vilanova mitjançant articles a un periòdic entregat a la causa i la publicació de la seva corresponent història. Des del meu punt de vista, el més interessant de la *Historia de Villanueva* de Coroleu no són únicament les informacions històriques més o menys ben plantejades, sinó que conté un pròleg programàtic de Balaguer. Allí es diu que la ciutat ha estat tradicionalment defensora de *las públicas libertades y en propagar la letras patrias* i situa la població i la seva història dins el cos més gran de Catalunya. La petita història local també serveix per explicar la realitat de *la historia del pueblo catalán ... no la de sus reyes y de sus guerras únicamente*. Per això en el títol del primer capítol queden aparellades l'activitat catalana i la de Vilanova: *De los catalanes y su proverbial actividad. Villanueva y Geltrú...*

PECULIARITAT

La conclusió es precipita. Els ateneus s'uneixen, es funda el Banc de Vilanova, arriba el tren, es fa l'Exposició Regional, un aqüeducte porta aigua des de Santa Oliva, es cobreix una part del torrent de la Pastera... s'inaugurarà la Biblioteca Museu i encara vindrà l'Escola d'Arts i Oficis, que va néixer amb voluntat i previsió universitària tal com el 6 de novembre de 1886 en deixa constància Joan Oliva a Víctor Balaguer «...no he sabido hasta esta mañana la gran noticia de la Universidad Industrial...». El conjunt d'aquestes iniciatives buscava donar una imatge de ciutat involu-

crada profundament en el progrés econòmic i cultural que l'havien de dur a situar-se immediatament darrere de Barcelona. L'estratègia estava molt ben elaborada.

No hauríem de caure en un xovinisme barat i creure que el que passava a Vilanova no passava enlloc més. Evidentment que d'altres ciutats prou destacables com Sabadell, Terrassa o Reus, per dir-ne només tres, també canviaven ràpidament. Però voldria saber, perquè simplement ho ignoro, si va existir una estratègia similar a la d'aquí. En qualsevol cas el resultat final per a totes elles va ser, potser amb una diferència d'uns pocs anys, molt similar. Segur?

Hi ha factors que ens n'han de fer dubtar. Les ciutats, més tard o més d'hora, millor o pitjor, acaben organitzant els seus carrers i places, construeixen escoles, tenen trens i carreteres, organitzen certàmens i exporten art o literatura. El tret estrictament diferenciador de Vilanova i la Geltrú en relació amb la resta de ciutats al marge de Barcelona construïdes durant el segle XIX és que ho planifiquen i exhibeixen tot alhora i hi afegeixen com a factor clau la Biblioteca Museu Balaguer. D'aleshores ençà és l'únic element que després de 125 anys manté, aparentment sense massa alteracions, la seva funció. Els carrers i els equipaments s'han anat adaptant als nous temps; el seu discurs ha canviat. Ha hagut de canviar. L'Escola d'Arts i Oficis ara forma part de la Universitat Politècnica. És el cas de la Fundació que Balaguer va llegar-nos?

Segurament algú dels que llegeixin aquest text m'hauran sentit referir-me a la Vilanova

i la Geltrú del XIX com al laboratori de les idees constructores de Balaguer. La idea forta en la política balagueriana és que per aconseguir projectar una única idea clara no es pot pensar només en un sol objectiu perquè les coses, les idees i les situacions queden inevitablement implicades les unes amb les altres. Voler construir una Biblioteca Museu enmig de descampats i sense forces que la interrelacionessin era tan absurd com el que ara acostuma a ser massa habitual arreu de construir un edifici per pensar després a què se'l vol dedicar. La cultura va lligada amb el progrés i viceversa. S'havia de construir simultàniament. Vet aquí la peculiaritat de Vilanova.

LA BIBLIOTECA MUSEU: PROJECTE NACIONAL, EL RELAT?

Si la història local de Vilanova el 1878 era, per a Balaguer, una eina per explicar la de Catalunya, per què no podia intentar que la nostra ciutat hi aportés alguna cosa més? Per què no podia formar part ella mateixa del *corpus* cultural català amb la biblioteca i el museu nacional? No hi havia res que ho impedís. Tampoc no hi havia ningú que hi hagués pensat. Probablement ni Balaguer. M'explicaré.

En la correspondència amb les persones que van treballar més estretament amb ell hi apareix reiteradament la necessitat de destacar tot allò (objectes i documents) que ajudin a explicar la gran història de la Corona d'Aragó. D'aquí ve la importància que dóna als documents arribats de Poblet, als escultors catalans als quals demanarà obres, o al que Toda va dur de l'Alguer. I és justament Eduard Toda l'únic que, en clau de futur, s'adona del que està

passant quan escriu al bibliotecari Joan Oliva que el que té Vilanova és el Museu Nacional.

Eduard Toda era molt jove; Balaguer es feia gran. El món, mentalment, havia canviat molt. Si la idea balagueriana de la reivindicació de la Corona d'Aragó obeïa a una estratègia per demostrar que aquesta corona era més oberta i liberal que la castellana sobre la qual finalment es va construir Espanya, la idea de Toda, en canvi, ja havia fet un pas més i presentia la Catalunya moderna que estava a punt d'arribar. Per això pot referir-s'hi com a museu nacional.

És aquest el relat? La història recent de la institució ens permet afrontar-lo? En part sí i en part no. D'entrada, ens cal establir els veritables ponts entre el passat i el futur sense renegar-ne ni avergonyir-nos. El contingut i el continent han de dialogar i han de trobar la manera d'explicar-se mútuament. I, amb la reconciliació, s'haurà d'eixamplar el diàleg a la resta de la ciutat i pensar-la com un tot. I sobretot, extrapolar-la a les vivències que pertocquen al segle XXI, si no la Biblioteca Museu corre el risc de fer bones les paraules de Joan Ramon Resina amb què he començat aquestes ratlles i esdevenir un obstacle al trànsit urbà.

CANVI DE PARADIGMA

La Biblioteca Museu com a model cultural, a causa de la seva complexitat, no s'explica per ella mateixa; no pot dialogar i el seu monòleg és insuficient. Ben a prop, l'estació del tren viu aïlladament l'èxit per al qual fou creada. Van pensar-se plegades, van donar sentit a la

ciutat plegades, però ara mateix s'ignoren. Els seus artífexs van construir plegats.

Ningú discuteix a aquestes alçades que el valor del patrimoni arquitectònic augmenta si l'entorn n'ajuda l'explicació. Les coses i les persones no es mostren clarament si no es posen en relació amb alguna altra cosa o situació. Víctor Balaguer és difícil explicar-lo si se'l desvincula de l'entorn de construcció nacional. Les seves obres literàries obtenen tota la seva transcendència quan es comprova que van servir d'estímul perquè d'altres poguessin deixar la petjada individual que va permetre convertir-la en la literatura catalana moderna. La Biblioteca Museu, doncs, deslligada del projecte de construcció de la ciutat amb ambició de transformació catalana, no troba la manera de presentar-se.

Modestament penso que fins que no es vertebrari un discurs global amb una narració clara, amb una història amb possibilitats de ser explicada, que procuri a tots els vilanovins l'emoció de pertànyer a una ciutat que té una marca de construcció que la diferencia d'altres, serà pràcticament impossible obtenir els rèdits que es mereix. El 6 de maig passat, Joan Nogué al suplement *Culturas* de *La Vanguardia* dedicava un article al reconeixement acadèmic que ha obtingut la idea de la necessitat de l'emoció per interactuar correctament sobre el paisatge. Hi diu frases sobre les quals caldria reflexionar: «Hay que revisar el mito moderno de exclusión mutua entre política y sentimiento y reconocer que la despolitización de lo sentimental ha empobrecido nuestra vida pública». Afegeix que cadascun de nosaltres ha creat uns vincles emocionals amb

determinats llocs que creen «una espècie de psicogeografies personals y socials». Segons aquest autor, la paraula *emoció*, etimològicament, està vinculada al trasllat, al viatge. Què pretén la recuperació patrimonial si no el viatge cognitiu i emocional a un moment anterior que ens explica?

Però cal retornar a Vilanova. El seu tret més potent i distintiu és la globalitat del plantejament en el punt de partida del qual, vull insistir-hi, hi ha encara tres elements que sobreviuen: el tren (amb la seva èpica per aconseguir-lo), la Biblioteca Museu com a motor cultural i l'Escola Politècnica de Vilanova, descendent directa, especialment quant a objectius, de l'Escola d'Arts i Oficis de 1886. Objectiu: vinculació de progrés, ensenyament i cultura. La situació física de la Biblioteca Museu tan propera a l'estació (una de les portes principals d'arribada) acompanyada del Museu per una banda i dels tallers per una altra, hauria de permetre trobar-hi un centre d'acollida que submergís els visitants —de casa i de fora— en les particularitats vilanovines del XIX per comprendre el què del XXI. De llocs no en falten. La casa de Santa Teresa, per exemple, podria tenir aquesta funció i ajudaria a transformar la Biblioteca Museu de ròssec econòmic a lloc de memòria; un lloc de la història col·lectiva interpretable per a qualsevol persona que vulgui conèixer la història de Catalunya. Això sí, cal incorporar-hi un gran dosi de desinhibició i de seguretat.

La Biblioteca Museu V. Balaguer ha d'exercir de medidora entre el passat i el present. Ha de saber-ho fer assumint que *mediar* és el contrari de *banalitzar*; o el que és el mateix: ges-

tionar correctament el contingut amb coneixement profund i *emociat* de les persones i els espais que hem de promoure o mediatitzar.

LES EINES

Sortosament la consciència planificadora dels nostres protagonistes ens ofereix mecanismes i eines amb continguts perfectament extrapolables. En trio un parell a l'atzar. A final del segle XIX l'energia creadora d'aquella Vilanova de la dècada de 1870 no s'havia acabat i per omplir de sentit el gran equipament es van plantejar dues propostes avui força properes. La primera, de 1894, pretenia la unificació de l'Escola Oficial d'Arts i Oficis i l'Ateneu Vilanoví en l'edifici «actual y futuro» de la Biblioteca Museu i hi reincidia el 1907 amb el projecte d'una Biblioteca Tècnica d'Arts i Indústries. La segona, la creació d'una Associació de lectors de la Biblioteca Museu. Entremig, tot un seguit d'altres propostes: sessions de conferències amb projeccions d'imatges, creació de biblioteques filials, mostres artístiques amb càrrega simbòlica, participació en esdeveniments internacionals, etc.

Aquesta és la força que devia detectar Narcís Oller -per seguir amb exemples que ens són favorables- quan va plantejar-se l'argument de *La febre d'or*. Fascinat per la transformació de la ciutat de Barcelona, que convertia una ciutat antiquada en una altra d'ampla i moderna, va inspirar-se en l'empenta de la construcció del tren vilanoví i mitjançant els noms dels protagonistes i dels espais identificables aquí i allí, ens proporciona un món literari que ens ajuda a explicar el posicionament de Vilanova

en el gran moviment transformador de les ciutats modernes del XIX. Potser per això mateix va regalar-nos els quatre grans manuscrits de les seves novel·les.

Els respectius magatzems del museu i de la biblioteca són plens d'elements que poden servir de croses per *narrar* la diferència i peculiaritat de la nostra ciutat. Si fem un símil mèdic, la curació que cerca l'emmalaltida Biblioteca Museu necessita d'un tractament llarg, amb un protocol estricte; no pas tractaments puntuals que resolen únicament els símptomes. No és cosa, doncs, de poc temps. També el projecte inicial va necessitar el seu per consolidar-se. Vilanova i la Geltrú es troba, justament ara, en un punt d'inflexió en la seva transformació pel posicionament identitari que pot ser favorable a l'objectiu que aquí es proposa.

La majoria de debats sobre les estratègies culturals per a les ciutats petites i mitjanes busquen la singularitat no tant ja en col·leccions, jaciments, o paisatges, sinó focalitzant l'atenció en els trets identitaris caracterials bé sigui des del vessant estrictament històric, artístic, científic o econòmic. D'exemples en podem trobar més d'un, però el que els fa coincidir és que s'ha triat l'opció de transmetre coneixement. Els visitants a la població han de poder marxar amb alguna informació nova apresada. Apresada, sí; no admirada i proud.

Els principals models d'èxit actuals han optat per unir idees, diners i difusió en un únic punt, un únic relat a partir del qual s'obren per a la resta possibilitats complementàries. L'actitud és dinàmica, amb fortes càrregues

d'estratègies comercials i, sobretot, amb empreses subsidiàries amb capacitat de crear negoci, que demostrin que haver apostat per recuperar un lloc emblemàtic és rendible. Són grans centres d'interpretació del coneixement on el més important és, justament, i encara que per a molts sembli paradoxal, que ofereixen la possibilitat d'aprendre. Actuen de mediadors entre la informació i el coneixement. Penso en Sant Benet de Bages, en el Centre Gaudí de Reus o bé en la modesta proposta de Folgueroles, on l'activitat cultural gira entorn la personalitat de Jacint Verdaguer.

El prototipus de visitant té assumit que quan visita una exposició o un centre cultural de qualsevol ordre li explicaran una història i que la seva actitud és fonamental en aquest procés. Sap, també, destriar quan la història explicada és consistent i quan no. Comparem-ho amb la gastronomia. La qualitat dels plats més que la faramalla buida és el que obté l'èxit. Els ingredients de la història vilanovina existeixen; només cal elaborar un bon plat.

Recuperem els punts forts de la Vilanova del XIX i intentem fer un possible mapa. He parlat de l'Estació, de la Universitat i de la Biblioteca-Museu com a elements que singularitzen la ciutat. Són a tocar els uns dels altres. En aquest entorn, cal trobar un lloc on als visitants se'ls pugui explicar el què, el com i el quan de tot això. La Casa de Santa Teresa té unes mides i una posició que no s'hauria de menystenir. És un lloc magnífic per rebre convidats. Un petit centre d'interpretació *narrativa* la nostra peculiaritat i els convidaria a visitar el Museu del Ferrocarril i la Biblioteca

Museu. De camí d'un lloc a l'altre, l'estació lluiria més enllà de les seves funcions i podrien comprovar que és veritat que Vilanova té Universitat. I si deixem que el somni creixi, per què no convertir-ho tot en zona de vianants?

D'acord, se'm dirà que això no ho és tot. És cert; això no és tot perquè des del meu punt de vista la ciutat de Vilanova hauria de capitalitzar el lideratge de ciutats emblemàtiques del XIX. No parlem d'una ciutat que va créixer molt durant el dinou. Parlem d'una ciu-

tat que va dur la iniciativa d'allò que volia per al futur. La ciutat ha canviat de fesomia i, a Baix-a-mar, el paisatge actual ha oblidat que prové del comerç marítim, de les indústries tèxtils i, sobretot, de la Pirelli que va poder salvar tantes famílies del desastre perquè els antecedents econòmics eren prou convincents per decidir instal·lar-s'hi. De tot això no ens queda més que el vestigi de les casetes del carrer Soler i l'edifici de les calderes... Incorporar el centre d'interpretació del XIX allí al costat d'altres propostes com auditori, bi-

---

Notes:

¹ Castañeira, A. "Naciones imaginadas. Identidad personal, identidad nacional y lugares de memoria"; in Resina, J.R.; Winter, V. *Casa encantada. Lugares de memoria en la España constitucional (1978 – 2004)*. Madrid: Iberoamericana, 2005. p. 50 i ss.

² Jordi Ferrer Pumareta; Anna Mompert Penina *Plano general de Villanueva y Geltrú : 1876*. Facsimil d'un original dipositat a la Cartoteca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. [Barcelona]: Institut Cartogràfic de Catalunya, 2007

³ D.VNG, 14.IX.1872